

Marian Paździor

Sprawozdanie Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków z prac konserwatorskich prowadzonych w Polsce w 1962 roku

Ochrona Zabytków 16/3 (62), 57-60

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków z prac konserwatorskich prowadzonych w Polsce w 1962 roku

Biorąc do analizy szereg rocznych sprawozdań terenowej służby konserwatorskiej, najeżonych suchymi kolumnami cyfr, zestawieniem wydatków, zakresami robót — nie sposób wyczerpać wszystko, co zostało dokonane w pracowniach projektowych, na budowach, w urzędach, w archiwach i bibliotekach, w zaciszu pracowni naukowych. Podsumowanie wyników rocznej pracy w dziedzinie ochrony i konserwacji zabytków za pomocą liczb, daje wymowny obraz wysiłków służby konserwatorskiej i całego społeczeństwa, idących w kierunku określonym Ustawą „O ochronie dóbr kultury i o muzeach”.

O ile łatwiej jest na ogół zorientować się w nakładach finansowych z budżetu centralnego Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz z budżetów terenowych Prezydentów Wojewódzkich i Miejskich Rad Narodowych, o tyle największą trudność stanowi uchwycenie nakładów w dziedzinie konserwacji zabytków przez użytkowników innych resortów. Nasuwa się nieodparcie postulat, aby służba konserwatorska w całym kraju miała w swej ewidencji także szczegółowe dane, odnoszące się do wszelkich poczynań, czynionych przez różnych użytkowników obiektów zabytkowych w celu utrzymania zabytków w należyłym stanie.

W sprawozdaniach rocznych przewija się cały szereg budowli zabytkowych, które ze względu na swą wysoką wartość historyczno-artystyczną umieszczone zostały w planie 5-letnim. Ich odbudowa i konserwacja zostały w niejednym wypadku rozłożone na kilka lat, bądź to z powodu dużego zakresu prac budowlano-montażowych, bądź też ze względu na specyfikę prac konserwatorskich, związanych nieraz ze żmudnymi badaniami naukowymi przy zastosowaniu najnowszych metod konserwacji, dających rękojmię trwałego zachowania i zabezpieczenia bezcennych pomników kultury.

Ze szczegółowego opracowania sprawozdań powstałaby spora książka. Szczupłość miejsca zmusza do syntetycznego i skróconego przeglądu prac konserwatorskich wraz z nakładami finansowymi, które miały miejsce w 1962 roku. Zwrócono przeto uwagę na główne zadania, jakie służba konserwatorska miała do rozwiązania w poszczególnych województwach i miastach wydzielonych, zachowując porządek alfabetyczny.

Województwo białostockie: Prace nad dokumentacją dla architektury zabytkowej dotyczyły 13 obiektów; budowlano-montażowe były prowadzone przy 9 obiektach. Kredyty przydzielone na remonty kapitalne kształtowały się następująco: budżet centralny — 796.124 zł; budżet terenowy — 1.075.362 zł. Kredyty przyznane Uchwałą nr 418 — 1.102.000 zł. Prace prowadzone przez różnych użytkowników dotyczyły 17 obiektów architektury na łączną sumę 3.134.226 zł.

Między innymi wysunęły się na pierwszy plan prace konserwatorskie: Pawłowicze — pałac, Łosośna — dwór drewniany, Wigry — mury obronne, Dowspuda — pałac, Tykocin — alumnat wojskowy, kamienice, Choroszcz — pałac, Supraśl — ruiny obronnej cerkwi, Białystok — pałac Branickich, Siemiatycze — synagoga, Augustów — zespół budynków dawnej poczty.

Województwo bydgoskie: W dziedzinie konserwacji architektury zabytkowej prowadzono prace nad dokumentacją dla 11 obiektów (m.in. zamek w Świeciu, zamek w Brodnicy), prace budowlano-montażowe w 13 obiektach. Kredyty budżetu centralnego wyniosły 5.610.000 zł, budżetu terenowego 247.243 zł. Użytkownicy różni finansowali prace przy 3 obiektach na sumę ogólną 700.000 zł.

Ważniejsze prace konserwatorskie prowadzono m. in.: Golub — zamek, Radzyń — zamek, Kikół — pałac, Toruń — kamienice, zamek, mury. W zakresie konserwacji zabytków ruchomych przeprowadzono ekspertyzę słynnej rzeźby „Mojżesza” z kościoła św. Jana w Toruniu.

Województwo gdańskie: Prace budowlano-montażowe prowadzono przy 9 obiektach na łączną sumę 2.299.457 zł z budżetu centralnego oraz 616.090 zł z budżetu terenowego. Użytkownicy różni finansowali dokumentację dla 3 obiektów, prace budowlano-montażowe w dwóch obiektach na ogólną sumę 630.000 zł. W dziedzinie zabytków ruchomych prowadzone były prace przy 7 zespołach na sumę 163.000 zł. Prace konserwatorskie koncentrowały się głównie przy zamku w Malborku oraz domach podcieniowych na Żuławach.

Miasto Gdańsk: Dla 9 obiektów architektury zabytkowej prowadzono prace nad dokumentacją, budowlano-montażowe w 11 obiektach na łączną sumę 1.279.985 zł z budżetu centralnego oraz 4.092.304 zł z budżetu terenowego. Inwestycje terenowe na sumę 1.142.000 zł dotyczyły Ratusza Głównego wraz z zespołem kamieniczek. Użytkownicy różni finansowali prace dokumentacyjne dla 5 obiektów, budowlano-montażowe przy 8 budowlach na łączną sumę 3.106.254 zł.

Najważniejsze prace budowlane prowadzono: Wisłoujście — twierdza, Wielki Młyn w Gdańsku, założenia obronne Starego Miasta, pałac opatów w Oliwie, liczne kamienice zabytkowe w Gdańsku.

Województwo katowickie: Opracowywano dokumentację dla 3 obiektów architektury, prowadzono prace budowlano-montażowe przy 7 budowlach na łączną sumę 3.255.534 zł z budżetu centralnego oraz 1.960.262 zł z budżetu terenowego. W zakresie konserwacji zabytków ruchomych wykonano prace przy 8 zespołach. Użytkownicy prowadzili prace nad dokumentacją dla 6 obiektów architektury oraz finansowali prace budowlane przy 7 obiektach. Zakres prac konserwatorskich przy zabytkach ruchomych, finansowanych przez różnych użytkowników, obejmował 5 zespołów.

Z ważniejszych prac budowlanych należy wymienić: Sośnicowice — pałac, Toszek — zespół parkowy, Ogrodzieniec — ruiny zamku, Bielsko — zamek Sułkowskich, Zebrzydowice — zamek.

Województwo kieleckie: Zakres prac dokumentacyjnych obejmował 18 obiektów architektury, prac budowlano-montażowych — 15 obiektów na łączną sumę 4.279.000 zł z budżetu centralnego oraz 2.050.000 zł z budżetu terenowego. Inwestycje terenowe (muzeum w Jędrzejowie) wyniosły 734.500 zł. Prace budowlano-montażowe i zabezpieczające finansowane były przez różnych użytkowników przy 29 budowlach na ogólną sumę 2.152.000 zł.

Do ważniejszych prac konserwatorskich należą: Podzamcze Piekoszowskie — pałac, Sandomierz — synagoga, zamek, Sulejów — Podklasztorze, Szydłowiec — zamek, Ujazd — zamek, Wiślica — kolegiata.

Województwo koszalińskie: Prace konserwatorskie obejmowały w zakresie dokumentacji 11 obiektów architektury, w zakresie prac budowlano-montażowych 10 obiektów na łączną sumę 5.073.959 zł z budżetu centralnego oraz 584.428 zł z budżetu terenowego. W zakresie inwestycji terenowych prowadzono prace dokumentacyjne dla zamku w Tucznie, kolegiaty w Kołobrzegu oraz prace budowlane w zamku w Słupsku na łączną sumę 536.439 zł. Konserwacja zabytków ruchomych objęła 4 zespoły. Kredyty użytkowników zaangażowane były przy wykonywaniu dokumentacji dla 11 obiektów oraz prac budowlano-montażowych dla 15 obiektów na łączną sumę 1.213.000 zł. Konserwacja 3 zespołów zabytków ruchomych finansowana była przez różnych użytkowników na sumę 180.000 zł.

Ważniejsze prace konserwatorskie przeprowadzono w następujących obiektach: Świdwin — zamek, Słupsk — zamek, Kołobrzeg — kolegiata, Dom Schlieffenów, Bytów — zamek, Człuchów — zamek.

Województwo krakowskie: Prace objęły dokumentacje dla 7 obiektów architektury oraz wykonawstwo przy 24 budowlach na ogólną sumę 2.469.661 zł z budżetu centralnego oraz 609.700 zł z budżetu terenowego. W zakresie inwestycji terenowych prowadzono prace na zamku w Wiśniczu, w Dębnie i Spytkowicach na łączną sumę 626.200 zł.

Do ważniejszych prac konserwatorskich należy zaliczyć m. in.: Książ Wielki — pałac, Sucha — zajazd, Dębno — kościół drewniany, Lipowiec — zamek Tarnów — ratusz, Stary Sącz — domy staromiejskie, Modnica — dwór.

Miasto Kraków: Służba konserwatorska nadzorowała prace w zakresie dokumentacji dla 4 obiektów, budowlano-montażowe — w 6 obiektach na ogólną sumę 325.000 zł z budżetu centralnego oraz 4.217.843 zł z budżetu terenowego. Konserwacja zabytków ruchomych objęła 2 zespoły. Użytkownicy prowadzili prace konserwatorskie przy dużym zespole kamienic.

Ważniejsze prace konserwatorskie: wieża ratusza, zespół budynków przy ul. Poselskiej i Senackiej, kamienica Bonerów, kościół św. Wojciecha w Rynku Głównym, dworek Jana Matejki w Krzesławicach, kaplica Myszkowskich przy kościele Dominikanów.

Województwo lubelskie: Działalność konserwatorska obejmowała dokumentacje dla 13 obiektów architektury zabytkowej oraz prace budowlano-montażowe przy 13 obiektach na łączną sumę 4.334.984 zł z budżetu centralnego oraz 2.792.800 zł z budżetu terenowego. Użytkownicy prowadzili prace dokumentacyjne dla 1 obiektu, budowlano-montażowe dla 11 obiektów.

Ważniejsze prace konserwatorskie: Gardzienice — pałac, Kodeń — cerkiew zamkowa, Krupe — zamek, Lubartów — pałac, Lublin — donżon zamkowy, kaplica zamkowa, Brama Krakowska, d. kolegium jezuickie, Modliborzyce — bożnica, Romanów — dwór, Szczepleszyn — bożnica.

Województwo łódzkie: Prowadzono prace dokumentacyjne dla 7 obiektów architektury oraz prace budowlano-montażowe przy 9 obiektach. Wydatkowano na te cele łącznie sumę 3.010.265 zł z budżetu centralnego oraz 1.296.756 zł z budżetu terenowego. W zakresie inwestycji terenowych opracowano dokumentację dla pałacu w Kruszynie oraz prowadzono prace budowlano-montażowe w zamku w Uniejowie na ogólną sumę 1.452.432 zł. Konserwacją zabytków ruchomych objęto 2 zespoły. Użytkownicy prowadzili prace dokumentacyjne dla 5 obiektów oraz prace budowlane przy 8 obiektach na łączną sumę 3.240.000 zł.

Prace konserwatorskie przeprowadzono m. in. przy następujących obiektach: Uniejów — zamek, Byki — pałac, Oporów — zamek, Skierniewice — pałac, Wieluń — Brama Krakowska.

Województwo olsztyńskie: Prowadzono prace w zakresie dokumentacji dla 2 obiektów architektury oraz prace budowlano-montażowe przy 4 obiektach na łączną sumę 2.224.515 zł z budżetu centralnego oraz 1.320.916 zł z budżetu terenowego. Wkład użytkowników wynosił 4.500.000 zł przy 30 obiektach architektury.

Ważniejsze prace wykonano w następujących obiektach: Nidzica — zamek, Lidzbark Warmiński — zamek, Kętrzyn — zamek, Frombork — warownia.

Województwo opolskie: Prace dokumentacyjne objęły 10 obiektów architektury, budowlano-montażowe — 7 obiektów na ogólną sumę 2.165.494 zł oraz 1.669.430 — z budżetu terenowego. Użytkownicy prowadzili prace dokumentacyjne dla 8 obiektów oraz prace budowlano-montażowe przy 8 obiektach na łączną sumę 5.070.542 zł. Konserwację trzech zespołów zabytków ruchomych przeprowadzili użytkownicy na ogólną sumę 103.906 zł.

Do ważniejszych prac konserwatorskich należy zaliczyć: Nysa — kolegium św. Anny, Głubczyce — ratusz, Byczyna — mury obronne, Paczków — mury obronne, Brzeg — kamienice mieszczańskie.

Województwo poznańskie: Opracowanie dokumentacji dla 13 obiektów architektury zabytkowej oraz prace budowlano-montażowe przy 7 obiektach wyniosły 608.320 zł z budżetu centralnego oraz 1.555.547 zł z budżetu terenowego. Użytkownicy prowadzili prace dokumentacyjne dla 7 obiektów oraz prace budowlane w 8 obiektach. Konserwacja zabytków ruchomych objęła 3 zespoły.

Do ważniejszych obiektów, przy których prowadzono prace, należą m. in. Rydzyna — pałac, Lewków — pałac, Lednica — ruiny palatium, Gniezno — katedra, Włoszakowice — pałac, Rogalin — pałac.

Miasto Poznań: Miejski Konserwator Zabytków prowadził nadzór nad pracami dokumentacyjnymi dla 12 obiektów architektury oraz budowlano-montażowymi przy 6 obiektach na łączną sumę 825.025 zł z budżetu centralnego, 466.200 zł z budżetu terenowego. Plan inwestycyjny centralny obejmował prace budowlane przy 2 obiektach (zamek Przemysława, pałac Górków) na sumę 6.860.000 zł, Użytkownicy prowadzili prace dokumentacyjne dla 8 obiektów i budowlane dla 26 obiektów.

Do ważniejszych prac konserwatorskich należy zaliczyć następujące objekty: d. kolegium jezuickie (obecnie siedziba MRN), katedra — krypta, Stary Ratusz — Sala Królewska oraz liczne kamienice zabytkowe.

Województwo rzeszowskie: Prowadzono prace dokumentacyjne dla 11 obiektów architektury i prace budowlane w 8 obiektach na łączną sumę 3.823.584 zł z budżetu centralnego oraz 696.955 zł z budżetu terenowego. Konserwacja zabytków ruchomych objęła 8 zespołów.

Ważniejsze prace konserwatorskie prowadzone były przy następujących obiektach: Narol — pałac, Lesko — synagoga, Jeżów — dwór. Poddano konserwacji szereg polichromii ściennych m. in. w Przeworsku, Starej Wsi, Dukli, Leżajsku.

Województwo szczecińskie: Pracami dokumentacyjnymi objęto 20 obiektów, budowlanymi — 14 obiektów na ogólną sumę 2.377.992 zł z budżetu centralnego oraz 2.522.628 zł z budżetu terenowego. Użytkownicy prowadzili prace nad dokumentacją dla 4 obiektów oraz prace budowlane przy 5 obiektach architektury na łączną sumę 5.469.969 zł.

Ważniejsze prace konserwatorskie prowadzone były przy następujących obiektach: Kołbacz — zespół poklasztorny, Stargard — wschodnia pierzeja rynku, Szczecin — zamek, ratusz staromiejski, Kamień Pomorski — pałac biskupi, Brzesko — kościół.

Województwo warszawskie: Prace konserwatorskie prowadzono w zakresie dokumentacji dla 110 obiektów, a budowlano-montażowe przy 20 obiektach architektury na łączną sumę 3.094.136 zł, z budżetu centralnego oraz 1.889.527 zł z budżetu terenowego. Konserwacją objęto 2 zespoły zabytków ruchomych. Użytkownicy prowadzili dokumentację dla 82 obiektów, prace budowlane przy 153 obiektach. 7 zespołów zabytków ruchomych poddano konserwacji z funduszy użytkowników. W ramach inwestycji centralnych przeprowadzono prace konserwatorskie przy zespole pałacowym w Radziejowicach na sumę 1.520.571 zł.

Wśród ważniejszych prac konserwatorskich znalazły się następujące objekty: Chrząsne — zespół podworski, Pułtusk — zamek, ratusz, dawna kanonia, Jordانونice — dwór, Siedlce — pałac, Ciechanów — ratusz, Płock — kamienice, Jabłonna — zespół pałacowy.

Miasto Warszawa: Prace budowlano-montażowe prowadzono przy 19 obiektach architektury zabytkowej na sumę 321.900 zł z budżetu centralnego oraz 670.000 zł z budżetu terenowego. Zarząd Inwestycji Obiektów Zabytkowych prowadził dokumentację dla 6 obiektów architektury oraz finansował prace budowlane przy 6 obiektach na łączną sumę 21.452.000 zł. Konserwacja zabytków ruchomych objęła: 3 zespoły finansowane z budżetu centralnego na sumę 786.000 zł, 6 zespołów z budżetu inwestycyjnego centralnego na sumę 4.914.000 zł oraz 6 zespołów finansowanych przez różnych użytkowników na sumę 590.000 zł.

Głównymi obiektami, przy których prowadzono prace budowlano-montażowe, były: Wilanów — zespół pałacowo-parkowy, Łazienki — pałac, Królikarnia — pałac, pałacyk Szustra, mury obronne Starego Miasta, zamek Ujazdowski, kościół NMP na Nowym Mieście. Osobnym zagadnieniem technicznym było przesunięcie kościoła NMP na Lesznie.

Województwo wrocławskie: Prace konserwatorskie prowadzono w zakresie dokumentacji dla 20 obiektów architektury, budowlano-montażowe przy 14 obiektach na ogólną sumę 3.045.585 zł z budżetu centralnego oraz 2.725.117 zł z budżetu terenowego. Przeprowadzono konserwację 4 zespołów zabytków ruchomych.

Z ważniejszych obiektów poddanych zabiegom konserwatorskim wymieni należy: Niemcza — zamek, Międzyziesie — Sukiennice, Gorzanów — zamek, Strzelin — rotunda romańska, Świny — zamek, Luboradz — pałac, Jawor — zespół poklasztorny, Lwówek — mury obronne.

Miasto Wrocław: W zakresie dokumentacji prowadzono prace przy 9 obiektach architektury oraz prace budowlane przy 10 obiektach na łączną sumę 2.427.078 zł z budżetu centralnego i 690.000 zł z budżetu terenowego. W planie inwestycji terenowych prowadzono prace budowlane przy 2 obiektach na ogólną sumę 1.778.700 zł (d. pałac biskupi oraz kościół Marii Magdaleny). Objęto konserwacją 7 zespołów zabytków ruchomych. Użytkownicy finansowali dokumentację dla 2 obiektów architektury i prace budowlane przy 18 obiektach na ogólną sumę 15.766.533 zł.

Do ważniejszych prac konserwatorskich należy zaliczyć: zespół pobernardyński, d. klasztor premonstrantów, arsenał miejski, szereg kamienic miejskich.

Województwo zielonogórskie: W zakresie dokumentacji prowadzono prace dla 18 obiektów, a budowlano-montażowe przy 14 obiektach architektury na łączną sumę 6.131.513 zł z budżetu centralnego oraz 1.535.674 zł z budżetu terenowego. Użytkownicy finansowali dokumentację oraz prace budowlano-montażowe dla 6 obiektów architektury na ogólną sumę 7.035.500 zł.

Do ważniejszych obiektów, przy których prowadzone były prace konserwatorskie, należy zaliczyć: Brody — pałac, Głogów — zamek piastowski, Koźuchów — ratusz i zamek, Żary — zamek i ratusz, Międzyrzecz — zamek, Łagów — zamek, Żagań — zamek.

Jak już podkreślono na wstępie, podsumowanie prac konserwatorskich nie objęło wielu pozycji, jak np. prace konserwatorskie na Wawelu w Krakowie, prace archeologiczne i prace placówek muzealnych.

opracował Marian Paździor

Odkrycia archeologiczne, dokonane w ostatnich latach w obrębie istniejącej kolegiaty gotyckiej i w jej otoczeniu w ramach prac Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem (Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej), wymagają, ze względu na wyjątkową wartość naukową i historyczną stworzenia warunków umożliwiających stałą ekspozycję.

Wislica, zabezpieczenie i ekspozycja wykopalisk